

Turistika v časopise Krásy Slovenska (2)

V predošlom čísle sme uverejnili prvú časť príspevku o histórii turistiky a článkoch uverejňovaných počas sto rokov existencie časopisu Krásy Slovenska. Na nasledujúcich stranách prinášame jeho pokračovanie.

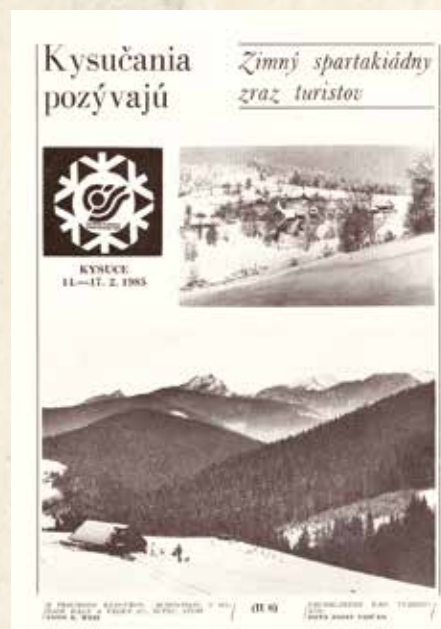
text: Miroslav Herchl

foto: archív časopisu Krásy Slovenska

Vysokohorská turistika alebo alpinizmus, ako ju pod spoločným názvom s horolezectvom prvý ročník Krás uvádzajú, má na území Slovenska korene zapustené už od 19. storočia. Frekvencia článkov i priestor, ktorý na stránkach dostáva, zodpovedá tejto tradícii. Postupne sa pôvodný záujem vysokohorských turistov o Vysoké Tatry rozšíril aj na iné slovenské pohoria, ktoré tiež majú na tento druh turistiky dobré podmienky. Tomuto trendu výrazne pomáhali aj Krásy Slovenska. Nič menej Vysoké Tatry zostávajú trvalým magnetom, čo v určitých obdobiach má za následok ich preťaženie.

Aj v snahe rozptýliť turistov do viacerých trás uverejnil Juraj Pacl v roku 1965 seriál článkov pod názvom Turisticky prístupné štíty Vysokých Tatier, ktorý uviedol slovami:

„Malebná divokosť tatranských štítov vzbudzuje dojem, že väčšina z nich je prístupná len horolezcom. Turisti sa zameriavajú na končiare, ktorých ľahká prístupnosť je už oddávna známa. Dlhochizné zástupy a doslova obľahnuté vrcholce sú toho potom charakteristickým znakom v hlavnej sezóne. Redakcia Krásy Slovenska vás volá na menej navštevované vrcholce s krásnymi výhľadmi. Sú turisticky prístupné, ľahko dosiahnuteľné a pritom poskytujú mocné zážitky z cesty „neznámom“.“

Treba však poznamenať, že dnes už viaceré zo spomínaných túr možno absolvovať len v sprievode horských vodcov.

Aj vysokohorskí turisti koncom šesťdesiatych rokov založili tradíciu svojich zrazov. Zmienky o prvých troch sa v časopise ešte nenachádzajú, ale od štvrtého sa im už venuje pravidelne, väčšinou pozvánkami i spravodajstvom z nich.

V prvom čísle z roku 1960 v článku Zimná turistika František Odložilík píše:

„Poznáte ten pôžitok, keď putujete po horskom hrebeni kde sa striedajú výstupy a zjazdy, keď robíte prvú stopu, keď viete bezpečne vojsť z rýchleho firmu do zradného, múčneho náveja, alebo keď s istotou zvládnete traverz po ligotavom firnovom zrkadle?“

Podobné pocity zdieľali stovky prispievateľov Krás a pravidelne sa s nimi delili s čitateľmi v opisoch zo svojich lyžiarskych putovaní. Pridávali aj rady o správnom voskovaní či informácie, kde sa pred skorou tmou uchýliť a dobre najesť.

S rastúcou popularitou turistiky na bežkách a aj v súvislosti s úspešnými letnými zrazmi skrsla požiadavka aj na zimné zrazy turistov. Sled zimných spartakiádnych zrazov, konaných vždy v roku celoštátnej spartakiády, t. z. v intervale piatich rokov, sa začal v roku 1960 na Bumbálke a Krásy Slovenska podrobne i fotografiami o ňom informovali vo svojom aprílovom čísle toho roku. Slovenské zimné turistické zrazy sa každoročne konajú od roku 1967. Prvé ročníky ešte trochu unikali pozornosti redaktorov či prispievateľov, ale potom si už našli významné miesto, ktoré im patrí doteraz, keď už majú za sebou 52 ročníkov.

Hojne navštevovaný bol, dnes už minulý, lyžiarsky pochod Po stopách 1. československého armádneho zboru. Oblube i odozve na stránkach Krás sa tešia aj tradičné viacdňové lyžiarske prechody pohoriami Slovenska, napr. Nízkymi Tatrami, Veľkou Fatrou, Skorušinou, ale aj tipy na trasy menej známymi lokalitami. Pozornosť čitateľov v minulosti upúťali aj série článkov z lyžiarskych terénov pri vysokohorských chatách či tipy na túry napr. v oblasti Vršatca, Veľkej Rače alebo lyžovanie na lazoch v šesťdesiatych rokoch.

Cykloturistika sa na Slovensku rozbiehala akosi pomalšie, výrazne zaostávala za pešou, vodnou, lyžiarskou turistikou a za mototuristikou. Odzrkadľovalo sa to aj na stránkach Krás Slovenska, kde sa objavovala skôr sporadicky, najprv vo forme správ z aktivít niektorých odborov KČST. Smelšie kroky urobila až po 2. svetovej vojne, ale stále bola v rámci organizovanej turistiky v úzadí. Výrazná zmena nastala až po roku 1975, keď sa jej rozvojom začala intenzívnejšie

◀ Pozvánka na zimný zraz do Kysúc (KS 2/1985)

▼ O príprave 3. ročníka prechodu turistických oddielov mládeže Nízkymi Tatrami (KS 8/1981)

▲ Splav Belej na titulnej strane (KS 7/1988)

zaoberať sekcia cykloturistiky vtedajšieho Zväzu turistiky SÚV ČSZTV. Oblubu rýchlo získali cykloturistické podujatia – či už Okolo Tatier, organizované už od roku 1968, ale aj novšie – Tri hrady Zemplína (od 1977), Okolo Liptova (od 1979) a Okolo Čergova (od 1981). Zo všetkých uverejňovali Krásy Slovenska aktuálne informácie. Podľa vzoru pešej, lyžiarskej a vysokohorskej turistiky rozbehla aj sekcia cykloturistiky svoje každoročné hlavné podujatia vo forme slovenských zrazov cykloturistov. Prvý ročník sa uskutočnil v roku 1978 v Stráži pri Komárne. V nasledujúcich rokoch sa už konali pravidelne, s výnimkou roku 1985, keď sa slovenskí cykloturisti zúčastnili na Československej spartakiáde v Prahe. Tradícia sa udržala do súčasnosti a v roku 2020 sa vo Vrútkach uskutočnil už jeho 42. ročník. Adekvátne s rastúcou popularitou cykloturistiky dostávajú na stránkach KS patričný priestor aj reportáže z týchto podujatí.

Prvý vodácky článok – o jazde na kajaku dolu Váhom, sa objavuje už vo štvrtom ročníku Krás. Častejšie sa však vodná turistika dostáva na stránky časopisu až v päťdesiatych rokoch. Boli to najmä články českých autorov ako Dolní Váh – jižní Slovensko,

▲ Pod Lomnickým štítom, foto Vladimír Košťál (KS 5/1954)

Velikonoční plavba Oravou, Hron, Vodák objavuje nové sportovné vody, ale ohlasovali sa už i zástupcovia slovenských vodáckych oddielov, ktoré splavovali Hornád, Váh z Liptovského Hrádku do Považskej Bystrice či predkladali úvahy, ako oživiť vodnú turistiku na Slovensku. Popisovali už aj prvé zápočtové cesty po Dunaji.

Svoje tradičné podujatia majú vodní turisti na stránkach časopisu aj dnes dobre zastúpené. Slovenskí vodáci patria medzi zakladateľov Medzinárodného splavu Dunaja (TID), na jeho doterajších 64 ročníkoch sa zúčastnili tisíce vodákov, medzi nimi okrem

Európanov aj vodní turisti zo zámoria. Tak o ňom, ako aj o ďalšom, v minulosti obľúbenom podujatí, Medzinárodnom tatranskom okruhu vodákov, sú v Krásach Slovenska desiatky článkov a fotografických záberov. Z domácich podujatí, určených predovšetkým mládeži, sa v časopise pravidelne prezentuje Zraz mladých vodných turistov KST na Dunajci, ktorí túto rieku v krásnom prostredí splavovali minulý rok už po 49-krát.

Rast záujmu o mototuristiku logicky úzko súvisel s rozvojom a dostupnosťou motorizmu u nás. Prvé opisy ciest autami za turistickými cieľmi sa objavili na stránkach časopisu v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Skutočný boom nastal v tomto odvetví turistiky v šesťdesiatych rokoch, keď vznikol celý rad hojne navštevovaných podujatí a mototuristika získala v kalendári podujatí aj samostatnú rubriku. Tradíciu vytvorili celoslovensky organizované stretnutia Rally campingu a caravaningu i medzinárodné Dunajské camping rally. Krásy uverejňovali aj zoznamy a mapky rozloženia autokempingov a motoestov. Rozsahom najväčší priestor dostali spravodajstvá z veľkých svetových podujatí Medzinárodnej federácie campingu a caravaningu (FICC) v rokoch 1974 a 1991 vo Vysokých Tatrách, ale aj Svetové stretnutia mládeže FICC, ktoré sa konali v roku 1997 v Piešťanoch a v roku 2007 v Senci.

V poslednom desaťročí sa viac udománila pod strechou organizovaných turistov aj turistika na koni. Postupne pribúdajú značkové trasy i zázemie pre tento druh turistiky, a tým sa vytvárajú podmienky aj na organizovanie spoločných podujatí.

◀ ▼ Na vlnách Oravy, foto František Šlachta (KS 10 1966)

Aj redaktori a dopisovatelia prvých ročníkov Krás Slovenska si uvedomovali, že nestačí, keď sa len sami turistike venujeme, ale je dôležité, aby sme ňou inšpirovali aj mladšie generácie, naše deti, vnukov. Dr. Juraj Janoška v úvodníku májového čísla roku 1921 najprv sklamane konštatuje:

„O našej slovenskej mládeži nemožno vo všeobecnosti povedať, že je horlivou milovníčkou turistiky. Len málo je v nej činne zaujatých o toto malé odvetvie kultúry.“

Na záver článku, v ktorom zdôrazňuje klady i význam turistiky, vyzýva:

„Nuž, von do prírody, slovenská mládež! Do hôr, na vrchy! Zatvorte tu i tu včas prázdnin knižky, odíďte z domu, výjdite ta, kde najdete prvého oddychu, utíšenie čuvov, obodrenie mysle, kde sa vzbudí vo vás túžba po peknom, láska ku kráse, chuť k práci. Namiesto klamlivého oddychu v zatvorených, zadymených miestnostiach kaviarní a hostincov, choďte na prechádzky do poľa, na vychádzky do hôr, do dolín, do vysokých vrchov. Neľakajte sa chmár a oblakov, nebojte sa vetra, dažďa! Na čerstvom, čistom hôrnom povetrí, kto zdravý ide na vychádzku, nepriťahne si chorobu.“

Slová aktuálne i dnes, ktoré však mali na pamäti asi všetky generácie prispievateľov časopisu, lebo turistika mládeže bola vždy jeho aktuálnou, hojne diskutovanou témou. O práci s mládežou informovali odbory KČST svoje župy, ktoré potom posúvali sumárne bilancie zo svojich regiónov aj na stránky Krás. Rozširovanie svojich radov o nových mladých turistov považovali za jednu z hlavných úloh svojej spolkovej činnosti. Na začiatku éry KSTL bol najaktívnejší v práci s mládežou jeho akademický odbor. Prácu s mládežou ostatných vekových kategórií si riešili odbory skôr len na svojej úrovni.

Na systematické a metodicky usmerňované celoplošné vedenie si turistika mládeže musela počkať ďalšie dve desaťročia. V rámci Zväzu turistiky ČSZ-TV rýchlo pribúdali turistické oddiely mládeže (TOM) a ich členovia dostali

▲ Autokemping v Tatrách, foto Ján Poljak (KS 7/1961)

možnosť zapojiť sa do nových celoslovenských podujatí a aktivít. Reportáže z nich, ako aj z oddielových diania boli častými témami aj v Krásach Slovenska, ktoré tým získavali aj nových mladých čitateľov.

Dôležitosť značkovania pre turistiku si uvedomovali už členovia najstarších spolkov pôsobiacich na území Slovenska. Ináč to nebolo ani v novších turistických spolkoch, ktoré pôsobili po vzniku Krás Slovenska a o svojej bohatej značkárskej činnosti zanechali v časopise neprehliadnuteľnú stopu. Na stránkach sa objavovali informácie po vzniku snáď každej novej značkovanej trasy. Rovnako o zmenách v priebehu chodníkov alebo upozornenia na ich uzáveru či neschodnosť. Značkárom boli adresované metodické pokyny a príslušné usmernenia.

Významný priestor vo svojom obsahu venujú Krásy Slovenska článkom či informáciám o turistických objektoch. Správy o vzniku či obnove ubytovacích zariadení všetkých kategórií od najjednoduchších útulní, cez turistické nocľahárne, chaty až po horské hotely čitatelia vždy vyhľadávali. Logicky sa najčastejšie objavovali v obdobiach ich najintenzívnejšej výstavby, teda v dvadsiatych a tridsiatych rokoch a období tesne po druhej svetovej vojne. V roku 1938 vlastnil len Klub

▲ Značkovanie na Tlstej, foto: Emil Scheer (KS 6/1954)

československých turistov 51 objektov ako majetok ústredia alebo odborov, ďalšie mal v prenájme.

Po intenzívnej obnove a výstavbe počas vojny vypálených, zničených alebo poškodených objektov uverejnili Krásy Slovenska v roku 1947 v čísle 9-10 zoznam chat, útulní a nocľahární, ktorý podľa stavu k 1. aprílu 1947 obsahoval už 41 položiek. Prakticky o všetkých dostávali čitatelia časopisu informácie z prvej ruky. Dnes si už skôr ako raritu, aj s určitou dávkou nostalgie, môžeme v časopise z roku 1961 prečítať informáciu, že na Slovensku bolo 25 stanových a zrubových základní v 13 horstvách. Cena v nich bola ľudová 5 Kčs, resp. 6,70 Kčs za lôžko.

Žiaľ, i v povojnovom období sa na stránkach objavovali aj smutné správy. Spomeňme aspoň osudy Kežmarskej chaty, Chaty pod Chlebom, Zbojníckej chaty, Chaty pod Rozsutcom, Chaty kpt. Morávka, ale aj návalmi snehu či lavínami poškodených chat - Chaty na Popradskom plese či Chaty pod Rysmi. Nie všetky sa podarilo obnoviť. Tým majiteľom, ktorým sa to podarilo, medzi nimi aj KST a JAMES-u so Zbojníckou chatou a Chatou pod Rysmi, sa dostalo aj na stránkach časopisu patričného uznania.

Krásy Slovenska pravidelne uverejňovali aj bilanciu členstva, odborov či klubov najvýznamnejších turistických spolkov v príslušnom období. Podľa nej

mal KČST v roku 1925 na Slovensku vyše 4 400 členov v 43 odboroch. Ku koncu roka 1940 KSTL 7 200 členov v 63 odboroch. V 6. čísle KS z roku 1966 môžeme nájsť informáciu o rýchlom raste členskej základne na Slovensku. Podľa nej počet turistov zo 14 661 členov v roku 1956 vzrástol do roku 1965 na 91 038, čo mal byť viac ako 50 % podiel z celkového počtu turistov v ČSSR. V súčasnosti najsilnejší turistický spolok na Slovensku - Klub slovenských turistov, prekračuje v posledných rokoch počet 20 tisíc registrovaných členov.

Krásy Slovenska sa vždy venovali turistike aj v kontexte s cestovným ruchom. Prinášali správy aj z pohorí na druhej strane hraníc, kam však naši turisti nie vždy mohli aj vstúpiť. Dnes sa už len ťažko vieme vžiť do radosti vyjadrenej v článku Otvárajú sa hranice pre turistov z roku 1955. Vtedy československým turistom umožnili vstup aspoň na územie poľského pieninského národného parku a povodia Dunajca bez pasu a bez priepustky, len na preukaz, svedčiaci o členstve v turistickom oddiele alebo krúžku.

Rubriky s názvami Z literatúry, Literatúra sa pravidelne vyskytujú na

▼ Nešastia v horách s pietou i poučením (KS 9-10/1998)

záverečných stránkach Krás Slovenska takmer všetkých ročníkov. Prinášajú prehľad o novinách z knižných vydavateľstiev všetkých žánrov, týkajúcich sa aktivít v prírode. Významné miesto medzi nimi majú obrazové publikácie približujúce prírodné skvosty slovenských pohorí, dolín, flóry a fauny, ale i ľudové tradície, architektúru či históriu. Z turistickej literatúry sú to sprievodcovia, mapy, publikácie o turistických objektoch, turistické ročenky, ale i metodické príručky. Nechýbajú ani upozornenia na zaujímavé články v príbuzných slovenských či českých časopisoch, ako sú či boli Vysoké Tatry, Krásy domova, Časopis turistů či Turista. V recenziách sa hodnotia nielen slovenské a české publikácie, ale aj tie, ktoré vyšli v poľskom, ukrajinskom, nemeckom či maďarskom jazyku alebo v angličtine a približujú nám najčastejšie navštevované oblasti susedných štátov.

Počas celej svojej existencie Krásy Slovenska predstavujú čitateľom profily významných osobností, vrstvených aktivitami či osudmi do histórie turistiky na území Slovenska. Pripomínajú priebežne aj okrúhle výročia či úmrtia významných činníkov organizovanej turistiky. V rozhovoroch so zaujímavými predstaviteľmi kultúry a umenia, zástupcami rôznych spoločenských oblastí sa pýtajú aj na ich vzťah k prírode a turistike, k miestam, ktoré si na Slovensku obľúbili a radi ich navštevujú. Aj z nich si môžeme vytvoriť obraz, akú dôležitú úlohu má turistika v ich živote, ako pri nej relaxujú, ako ich pri práci či tvorbe inšpiruje.

I keď už názov časopisu naznačuje, že je určený prioritne Slovensku, od začiatku nechýbali v ňom občasnú pohľady do blízkeho zahraničia, predovšetkým do horstiev na Morave, v Čechách, na poľskú stranu Tatier. Ale aj krajanina, ktorí sa trvalo usadili za morom a boli vernými čitateľmi a často i sponzormi časopisu, snažili sa svojimi príspevkami priblížiť turistiku a prírodu pre slovenských čitateľov odlišnú a zaujímavú. V súčasnosti sa články zo zahraničia prednostne upriamujú na lokality spojené s miestami pobytu významných Slovákov či súvisiace s históriou Slovenska, alebo spojené so zaujímavými aktivitami Slovákov v zahraničí.

Turistika v článkoch Krás Slovenska vždy bola ponímaná ako symbióza pohybu a poznávania krajiny. Aj dnes môžeme takmer zhodne s najstaršími číslami Krás Slovenska prežívať pocity a pozorovania tak, ako nám ich počas výletov na Starhrad, k Šútovskému vodopádu či z putovania dolinami Tatier priblížili autori tých riadkov. V tom spočíva kúzlo Krás Slovenska, že i dnes môžeme so záujmom čítať články z ľubovôleného obdobia storočnej existencie obľúbeného časopisu. ●

- ▲ Reportáž z Muráňa a Revúcej z 37. slovenského zimného zrazu turistov (KS 3-4 2003)
- ▼ Seriálom Ivan Bohuš ml. priblížil históriu i súčasnosť tatranských chat (KS 7-8/2010)

